

IVO TROŠT:

Konec pravde.

Levinov Miko in Mako sta bratca — da jih ni kmalu takih. Miko je dobil šele lani prve hlače in jih je tudi prvo uro že pošteno zmočil. Nesreča, seveda! Mako je prvič oblekel hlače šele letos. On jih ni prvi dan samo pošteno umazal, marveč celo izgubil. Sosedova dekla jih je zvečer prinesla pokazat k Levinovim, če ni morda njih lastnik že pod plahto. Vsi so jih poznali, samo ne Mako, ki je že smrčal in sanjal o nesreči, ki čaka človeka,

ko zleze v prve hlače. Zato ni čudo, če sta oba dečka največkrat pogledovala za prijetno ohlapnim krilom. Domači ju dražijo sicer oba, da sta »punci«, ko zopet oblečeta priljubljeno krilo. A tudi to bi pretrpela, da bi jima le pustili krilo. V hlačah ju takoj dohiti nesreča. Oh, te hlače! Privaditi sta se jih morala, dasi nerada. Še dostikrat so se ponavljale vsakdanje nesreče in dostikrat sta morala čakati v sami srajci v kotu ali na peči, dočim so se hlače sušile na solncu ali pri ognjišču.

Levinovi kakor tudi sosedje so bili obeh dečkov in njih sitnobe tako navajeni, da si jih niso mislili drugače, nego oba skupaj kakor da sta dvojčka, zakaj kjer je Miko pokazal kuštravo glavo, tam je pricincal za njim Mako v hlačah na eni ramnici. Ko se je onemu zgodila nesreča, da je telebnil na nos in se mu je poredila rdeča krvca po sicer vedno pošteno umazani srajci, se je čudil bratec, da to ne boli tudi njega ter se zato radovedno tipal za nos. Prvi se je cmeril, da so ga ljudje pomilovali na ves glas, drugi je obžaloval, da ni tudi sam deležen enakega sočutja

Vse nesreče in težave sta prenašala potrpežljivo, bratovsko složno, toda v sreči se je to premenilo. Vsak je hotel imeti dobička najmanj polovico, če že ne več. To je bil navadno povod, da sta si popolnoma nebratovsko planila v črne lase, se stepla in opraskala, da je imela mati Levinka potem veliko opraviti, preden ju je pomirila. Poleg tega sta hotela biti oba poštena in nedolžna vselej in povsod. Težava je v takih okolščinah rezati kruh pravice na svetu. Dečka namreč nista bila nikdar oba zadovoljna z materino razsodbo. Hitreje in rajše se je zgodilo, da sta bila oba nezadovoljna, ter sta glasno dajala duška svojemu ogorčenju, zakaj ni nikjer več pravice na svetu. Sedaj — v nesreči — sta bila zopet složna in edina. Solnce prijateljstva in sladke ljubezni se jima je vnovič nasmehljalo. En sam sporazumen pogled, pa sta pustila mater in njeno razsodbo ter šla — zopet bratca — Miko in Mako za vsakdanjimi igračami v slogi in ljubezni: starejši v hlačah na eni ramnici in gologlav, a mlajši s preluknjanim klobukom na glavi, kjer so mu skozi otlina silili lasje, skozi preklane hlače od zadaj pa naprodaj — platno.

No, zabave nista iskala, ker je ni bilo treba. Slehrna bilka, kamen in trska, cvetica, črv ali hrošč jima je bil širna knjiga, lepa in zanimiva, ki je še brati ni bilo treba, zakaj sama jima je govorila jezik vseh jezikov, jezik mladostnega spoznavanja; šele za njim sta dečka blebetala človeške besede, neizbrane, še nerazločne in neumljive. Poleg tega sta pa mislila, da ga ni na svetu človeka, ki bi znal to boljše kakor onadva — Levinov Miko in Mako.

Neko jutro, ne sicer navsezgodaj, marveč natešče sta začela veliko pravdo. Največji, če ne morda edini vzrok nasprotstva je bil prav ta, da nista marala biti dolgo tešča na svetu. Spanja nista imela sicer kmalu dovolj; in zlato solnčece se jim je že nekaj ur smehljalo skozi okno — zaman. Vzelo je potem najdaljši solnčni žarek ter z njim poščegetalo pod noskom najprej Miko, potem Mako — tudi zaman. Ta neuspeh pa solnčeca ni vznemljil, da ju ne bi še budilo. Gladilo jima je rdeča lica, noski in celo počesalo obrvi. Potem je hotelo še privzdigniti trepalnico, da bi videlo, kako se godi očkom za vekami, pa je Miko glasno posmrčal, se pretegnil, kakor je bil dolg in širok, dvignil glavo, se ozrl, če še spi Mako, in videč, da še spi, je zaspano zaklical: bav-bav! — Bratec ga sicer še ni slišal, toda bav-bav se je ponavljal tako dolgo, da je tudi Mako dvignil glavo, pogledal bratca, se mu nasmehnil, sedel na ležišče in se mu zaspano odzval: bav-bav!

V tem času so prihajali iz kuhinje do njiju ušes posebni glasovi in do noskov čudno prijetne dišave. Mati je namreč kuhala za zajtrk močnik ter ga mešala v kotlu nad ognjem. Veriga, ki je na njej obešen kotel, je prav čudno zvenela ob sunkih lesene kuhalnice. Ob teh glasovih sta dva mlada želodčka prav glasno zacvilila. Neznanske bolečine so se pojavile, ko sta se dečka domislila, kako dolgo že nista imela žlice v roki.

To je bilo najbolj kričeče vabilo, ki jima ni dalo več spati. Nevidna moč ju je tirala k materi, k močniku in še posebno h kotlu, ki bo v kratkem prazen, pa tudi na razpolago, da iz njega postrže ta ali oni skromne ostanke močnika. Dečkoma je bilo znano že od včeraj, da bo danes močnik še posebno slasten: mati je obljubila, da zakuha vanj — maslene tropine. Hej, močnik z maselnikom! Kdor te še ni okušal, ne ve, kaj je dobro na svetu. Kdor te je že okušal, ve, da ni nič boljšega na svetu! To je trdil časih oče Levinov, ki je služil cesarju več let in več mesecev, ki je že videl Ameriko in Pariz, Ljubljano in Kočevje. Zato sta vedela tudi Miko in Mako, da mora biti res. Kdo bi tudi dvomil, če lahko kar okuša. In okušala bi bila rada oba, Miko in Mako. V samih srajčkah sta že vpila drug za drugim ali oba hkratu: »Mama, lačen!«

Mama ju opozori na hišni red, ki zahteva neizprosno: Umij se, molči, obleci — potem dobiš jed!

Oba sta se kremžila na jok, a hišni red je bil strog in neupogljiv. Umila sta se nekako po mačje in potem molče odprla đuri v sebo, kjer sta spala. Pokleknila sta na prag tako, da sta bila oba z obrazom in sklenje-

nimi rokami obrnjena v križ na nasprotni steni. Hitro kakor dve raglji sta zdrdrala: Angel božji in o Marija, mati moja. Obema je pa od molitve uñajala misel h kotlu, k močniku, seveda. Kako sta se je mogla braniti, ko sta že prej tožila materi, da sta lačna!

Dvignila sta se in zopet hitela k materi s krikom: »Lačen, lačen!« Materi pa, ki je imela še druge skrbi, se je zdelo tako vedenje gotovo nekoliko preburno. Zato jima reče: »Zaspana, zaspana, ne pa lačna. Saj še vama niso še dobro odprle oči. Ali je to pozdrav za dobro jutro materi? Nobeden me ni pozdravil!« In dve ročici sta se jeli iztezati k materi, in dvoje ustec se je stiskalo v šobček, da želi svoji mami dobro jutro, dva pogleda pa sta se postrani upirala tudi v kotel, odkoder je prihajal tisti slastno zavedljivi vonj po močniku in maselniku. Miko je poleg tega še gojil željo, ki je iz nje vzrastlel sklep, da bo on danes postrgal kotel, ko mati strese močnik hladit v skledo, on, ki je starejši.

»Saj vaju še nisem izprašala, koliko je Bogov?« reče mati, dočim hočeta dečka odgovarjati kar naprej. Mati se jima je z vprašanji komaj umikala, tako se jima je mudilo h koncu in močniku.

»Kaj ti je dal?« Hotela je še pristaviti: sv. Duh.

»Milost božjo.«

»Kje si jo —«

»Pri sv. krstu...«

»Bom jaz strgal. — Jaz bom, ne ti. Ne ti — jaz. Jaz -- 'ne ti!«

Prepir se je nadaljeval vedno siloviteje. Sedaj pa Miko in Mako nista bila več bratca, marveč odločna nasprotnika, ki je vsakdo izmed njih hotel biti najbolj lačen, a mati naj končno razsodi tako zamotano pravdo.

Zunaj hiše pred odprtimi vrati se oglasi mladi petelin ter pozdravi dobra znanca prav glasno: »Krkelili-li! Tudi jaz sem tukaj. Samo jaz bom strgal, krkelili. Sem najmlajši med vsemi, krkelili!« S temi pokloni se je pomešal v pravdo. Dečka ga nista imela za dovolj resnega ali celo nevarnega tekmeča tega krilatega vsiljivca, pa sta se prepirala nemoteno za nepostrgani kotel, ki se je mirno hladil pod lestvo, držečo v podstrešje, kamor so hodile kure spat in jajca leč. Tudi petelinu je bila znana ta pot. Nekolikokrat je poškilil celo po lestvi od klina do klina, kakor da jih prešteva, potem je pa zopet nagnil glavo in pogledal oba tekmeča za kotel. Močnik je stal hladeč se na polici poleg vrat in dišal in vabil v bližino, v globino — sklede.

»Jaz sem bolj lačen kot ti,« poudarja Miko,

»Jaz sem pa mlajši in zato vedno stržem, da prej dorastem,« ugovarja Mako.

»Tebi se nič ne mudi. Jaz moram tudi še dorasti, da bom prej pasel krave in kaj zaslužil.«

»Jaz jih bom pasel, jaz. Kaj ti! Ali jih nisem že? Ti še šibe ne moreš držati.«

»Tebe pa živina ne mara. Ali ne veš, kako te je sivka pahnila v seč?«

»Saj tebe pa še lahko pohodi, ko si tako majčken in si nič ne upaš.«

»Jaz ne upam? Več kot ti? Ali nisem vrgel včeraj kamen čez streho, tvoj pa ni priletel niti do vrha.«

»Sem nalašč vrgel s tako malo močjo!«

»Reci, da nisi mogel više!«

Mako je bil za hipec v zadregi, zakaj pošlo mu je orožje z dokazi. Hitro se pa vendar še domisli: »Pa ti, ki si bežal pred petelinom!«

»He, he! Sem pa zares bežal nalašč, da je mislil petelin, kako jako se ga bojim.«

Mako se je zasmel tako piškavemu izgovoru in izpod lestve poleg kotla se je oglasil petelin: »Ko-ko-ko!« ponosen, da tudi njega omenjata v prepiru.

Mati Levinka je imela sicer polne roke dela in polno glavo drugih skrbi, vendar se je zasmejala, ko je slišala, da se tudi petelin vtika v prepir, in videla, kako moško nagiblje glavo zdaj na desno, zdaj na levo ter opazuje s strokovnjaškim očesom oba nasprotnika, pa tudi kotel.

»Ako že hočeta oba strgati, naj začne eden od zunaj, drugi od znotraj!« jima svetuje mati in hiti za opravili. Dečka nista bila zadovoljna s tem nasvetom, ker je bil premalo jasen: kdo zunaj, kdo naj znotraj obdeluje kotel, zakaj znotraj je močnik, zunaj so saje?! In to je velik razloček. Sploh sta pa morala začeti prepir dognati na konec, prej ne kaže lotiti se drugega.

Nadaljevala sta z očitanjem: lanski sneg, kepanje, sneženega moža, kdo je večkrat padel na ledu in kdo se je manj jokal na mrazu. Iz zime sta srečno prigomazila do pomladi in sramotila drug drugega s tem, kdo se je najbolj bal grdogledih varuhov pri božjem grobu v cerkvi. Kako se je Miko ustrašil prvega martinčka, meneč, da je modras, kako je telebnil na trati, ko so brali zvončke in trobentice. Tedaj je dvignil petelin levo nogo, kakor bi se hotel s prstom dotakniti čela, zakaj pametna misel mu je tedaj vzrojila po glavi: nadaljevala bosta dečka od pomladi do poletja, pa vse do same jeseni in zime; dotlej bo pa močnik v kotlu že mrzel. Zdelo se mu je, da je dovolj hladan že sedaj. Stopil je torej z obema nogama pred kotel, se sklonil k ostankom močnika na dnu, trgal s kljunom velike kose skorje kar od kraja, jih slastno požiral in ob vsakem založaju hvaležno pogledal nakvišku, kakor da šteje kline na lestvi, držeči v podstrešje, dečkov pa ni pogledal, ne poslušal, do katerega letnega časa sta že dognala pravdo.

Bila sta si pa že v laseh.

Najprej je bil v delu šop las, molečih iz Mikovega klobuka, potem je počila Makova ramnica, da je moral, dasi nerad, držati hlače z eno roko in se šele z drugo braniti.

Mamo sta klicala na pomoč oba.

Levinka sliši krik in res prihiti od nekod. Brzo premotri ves prizor in razsodi z nasmehom: »Miko, ti strži, ki si starejši! Jutri naj Mako, ki je mlajši. Pravde je konec!«

Mako izpusti lase, ki jih je tiščal v roki in se zadovoljno ozre h kotlu, vesel svoje zmage in ugodne razsodbe. Toda skromni ostanki močnika v kotlu so bili že kaj umetno nazobčeni s petelinjim kljunom in tudi po sredi so bile premnoge trioglate zajede.

»Ga ne maram, mama, ga nečem kotla,« zavpije jezno in obupno.

Mati Levinka, ki je že prej dobro videla, kaj se je zgodilo, se je samo potajila, da tega ne ve in reče z obrazom, obrnjenim stran, da lažje zakrije smeh: »Naj strže pa Mako, ki je mlajši; boš ti jutri!« Deček je pa še prej ugledal petelinove ostanke v kotlu.

»Ga ne maram!« zavpije zmagovito. »Le tisti naj strže, kakor ste rekli prvič.«

»I, kako da sta sedaj drugih misli!« vpraša mati nalašč, pride bliže ter se zasmee, ko vidi, da petelin še prav mirno in zložno robí močnik iz kotla ter redno pogleduje po lestvi v podstrešje, kamor hodi zvečer spat.

»A-a-a!« se začudijo vsi trije in zapode petelina, ki je zletel na lestvo in po njej pod streho, kjer je bil najbolj varen.

»Petelin je bil modrejši od vaju,« reče mati. »Pravde je sicer konec, a konec ni vesel.«

Miko in Mako sta se spogledala žalostno. Ko sta opazila skledo močnika na mizi, sta šla iskat vsak svojo žlico ter z žlico v roki hitela klicat očeta in ostalo družino k zajtrku. Bila sta zopet prijatelja, zakaj oba je sedaj družila močna vez — sovraštvo do petelina, ki jima je obrobil močnik v kotlu. Petelin se pa ni dosti zmenil za to. Izpod strehe je glasno strfotal skozi okno na dvorišče, se tam ponosno prestopil, pogledal, kje je njegova kurja družina, skočil na plot in zapel: »Kokeli-li! Strgali smo pa le mi!« — Zamahnil je s perutni in odkorakal po drugem opravilu.

Dečka sta se spogledala zopet ob tem klicu, mati Levinka se je zasmejala, prilila močniku mleka in začela pripovedovati obeh dečkov nesrečo. Vsi so se smejali. Tudi Miko in Mako sta se režala, najsi nista dobro vedela, če svoji nesreči ali trmoglavosti. To je zbuvalo povsod še večje veselje, zakaj vsak je vedel, da sta Miko in Mako bratca, ki jima ni para v devetih farah.

Mati je bila o tem popolnoma prepričana, zato je še pristavila: »Od-slej bo strgal vsako jutro eden od vaju — pa zares. Začne Miko, ki je starejši, že jutri. Ali povem vama, da ne maram več prepira. Tudi petelin ga ne mara. Zaradi tega se lahko zgodi, da vaju neko lepo jutro izplača še drugače kot danes. Po svojih neuradnih opravilih se lahko prikrade v vajino družbo kar po lestvi izpod strehe. Na lestvi nad kotlom se ustavi in — ako mu tedaj pade kaj posebnega izmed perja v spodaj se hladeči kotel, vama povem: bo strgal tisti, ki bo na vrsti — zares! Ne maram,

da bi se potem ponujala kot danes: najprej — kdo ga bo, potem — kdo ga ne bo.

Miko in Mako že nista več dobro slišala zadnjih besed. Odšla sta od prazne skleda za drugačno zabavo na dvorišče. Soyraštvo do petelina sta hitro pozabila, zakaj zdelo se jima je previdno in pametno, da ga ne dražita: petelin jima lahko škoduje.

»Kikeli-li!« ju je izzival predrznež, pa ga nista hotela opaziti Miko in Mako, ki sta še dolgo pomnila konec današnje pravde.

Ciganska.

*Oj, cigan, cigan ti v hosti,
ti, ki vse veš: kdaj pomlad
pride s svati, pride z gosti
v naše gozde svatovat;
in ki veš, kdaj kukavica
naše kraje zapusti,
kadar nam zori pšenica
in poletje se rodi;*

*ti, ki, veš, da ko na veji
list zelen porumeni
in postane zrak hladnejši,
nas jesen razžalosti.
Oj, zapoj nam o jeseni
dolgo pesem iz srca,
da jo čuje hrib megleni,
da utihne sred gorá!*

*„Kaj naj zapojem vam, kaj naj izpojem?
Vse, kar rumenih je listov na tleh,
toliko žalostnih misli je v mojem
srcu čutežem, solzá pa v očeh!“*

Jan Reginov.

Ulica v Plovdivu